

Інтерв'ю з директором Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України академіком Е. Лібановою щодо запропонованих Кабінетом Міністрів України заходів по скороченню видатків держбюджету

- Елло Марленівно, документ з Міністерства фінансів, який ви опрацьовуєте, народ обговорює вже тиждень, переважно в інтерпретації проросійських видань. Тому я передаю вам свіжі запитання від суспільства. Люди стурбовані тим, що скасовується обов'язкова середня освіта. Чи не є антинародною норма про те, що з десятого класу треба буде доплачувати за навчання?

- Не знаю, звідки взялися твердження про доплату в старших класах. У пропозиціях Мінфіну йдеться про зменшення термінів обов'язкового навчання у загальноосвітніх школах. Тобто школа не буде тягти кожну дитину до повної середньої освіти, вона буде тягти її тільки до так званої базової середньої освіти, ось і все. Хоча, безперечно, обов'язкова базова середня освіта - це важливо.

- Прокоментуйте інші «шкільні» норми в пропозиціях Мінфіну.

- Важливим є те, що можна буде скорочувати мережу шкіл (ідеться про сільські школи) без згоди громади. Зараз для того, щоб школа існувала, достатньо, щоб у школі було п'ять дітей. Це - безглуздя! Це, правда, безглуздя. Але тут є плюси і мінуси. Плюс я бачу в тому, що дитина буде отримувати нормальну освіту з першого класу. Мінус - у тому, що за наших шляхів я не переконана, що можна буде маленьку дитинку швидко довозити до школи. А якщо це буде годину до школи і годину зі школи, то це вже для дитинки важкувато. Друге нововведення щодо шкіл - збільшується навантаження на вчителя...

- От скажіть, для чого потрібно збільшувати кількість годин навантаження для працюючого вчителя? Дуже зекономимо? Чи покращимо якість навчання таким способом?

- Я сама не прихильниця цієї норми. Воно економії дасть дві копійки, а негативний резонанс буде великий.

Наступне, що вони прагнуть зробити, - підвищити наповнюваність класів. Вони пропонують у сільській місцевості і в невеликих містах наповнюваність класів зробити до двадцяти, в обласних центрах і в Києві - до тридцяти. Я не бачу причин для незадоволення з приводу цього.

Новою є норма про ліквідацію безкоштовних шкільних сніданків. Я не думаю, що сніданок дитини - проблема для середньої родини, а для дітей родин з низьким рівнем доходів та дітей-сиріт це все зберігається. З безкоштовним проїздом для учнів треба розбиратися, тому що в селі, наприклад, або діти мають їздити шкільним автобусом, або дітям треба давати пільги на проїзд, тому що платити три гривні за проїзд до школи в один бік і стільки ж за зворотю дорогу - це завелика ціна.

Вводиться плата за дитячі спортивні школи, але вона все одно фактично є. Чесно кажучи, переважна більшість того, що пропонує сьогодні уряд, це законодавче закріплення існуючого стану. Є норма про ліквідацію безкоштовного забезпечення підручниками учнів. Я вважаю, що нічого страшного з батьками не станеться, якщо вони куплять підручник. Ти можеш купити його не в магазині, а в старшокласника. Так ми робили свого часу, діти про цей підручник дбали, щоб він був дуже акуратненький, і потім його продавали у школі.

- Ще одна, на мій погляд, непродумана норма - ліквідувати безкоштовне харчування в лікарнях. Харчування там погане, але бідні люди все одно їдять ці страви. Уряд зможе зняти цю пропозицію?

- Я думаю, що тут питання не тільки в уряді, ще й депутати розглядатимуть. Навряд чи всі так просто погодяться з ліквідацією харчування. Чесно кажучи, я думаю, що якийсь мінімум харчування вони вимушені будуть залишити. Є різні люди та різні обставини. Зараз

усі пацієнти поставлені в такі умови, що або їж оте, що там дають, або тобі два рази на день мають привозити гарячу їжу. Якщо це Київ - так що можна дістатися, це ще півбіди, а якщо ні? Можливо буде запроваджено все таким чином: якийсь мінімум на рівні там каші у раціоні лікарень збережуть, а за решту треба буде платити. Бо ж, якщо людина лежить у лікарні, їй що, каші не дадуть? А якщо в неї немає родичів, куди ви дінетеся? Тому я думаю, що на такому рівні воно лишиться.

- Скасування стипендій також непопулярний крок. Це все на плечі батьків?

- Безперечно, це тягар на плечі батьків. Але стипендії просто так ніде не дають, за стипендію треба боротися. Треба подавати на різні програми. Причому далеко не завжди це університетська програма, є і багато інших програм. Тут передбачається залишити стипендії тільки дітям-сиротам. Якщо при цьому буде запроваджена система грантів одночасно, тобто, якщо ми перейдемо на такий варіант, як на Заході, я страшного нічого не бачу.

- Це ж дуже важко - шукати грант.

- Хай учаться. А що робити? А так як зараз, що всі отримують цю стипендію, незалежно від того, як вони вчаться і чи вона їм потрібна, це теж дурниця. Коли я була студенткою, у мене була така ситуація. Одна мама - лікар, у неї зарплата була 120 карбованців, ("величезні" гроші, в Києві, особливо) але на стипендію не могла розраховувати, бо ж ми вважалися заможними. І отримувала я або підвищену стипендію, або ніякої. То в мене був стимул вчитися без жодної четвірки.

- Тепер перейдемо до виплат по народженню дитини. Елло Марленівно, ви ніколи не були дуже "за" запровадження таких виплат, але воно свого часу підняло народжуваність, чи не так?

- Тоді підняло, але виплати вже не працюють на зростання народжуваності. Знаєте, виплати - це такий доза-ефект. Воно працювало два з половиною роки і все - крапка. Після цього перестало. Так що не розповідайте мені дуже багато про це. Насправді, якщо ці майбутні виплати будуть пов'язані з доходом родини, я нічого поганого в цьому не бачу. Більше того, я б ці виплати зробила взагалі іншими. Я б платила їх до 18 років, щоб дитина могла вчитися - тому що дитина має їсти і в дванадцять років, і в десять років, а не тільки до шести - і не робила б таку велику виплату одноразово. Мені здається, це було б краще.

- Важко народити, якщо ти не даси 300-500\$ лікареві.

- А хочете посміятися? От коли завели цей грант, ну, він називається грант при народженні, як по-західному, то в пологових відразу підняли плату за роди. Лікарі відверто казали: вам платять за народження, ви повинні платити нам.

- Ми зменшенням виплат, як пропонується, не перелякаємо майбутніх батьків? Перший одяг, ліжко, візочок - всі мами думають про це і бояться заводити дітей.

- Про це в усьому світі мами думають. В усьому світі народження дитини це шалений ризик бідності, повірте. Родина втрачає через те, що вона вирішує народити дитину. Якщо хтось мені починає говорити: знімете виплати, то ми їх не будемо народжувати. Я перепрошую, ви для когось народжуєте дитину? Що з глузду з'їхали, люди? Ви дитину народжуєте тому, що ви хочете, щоб ваша любов перетворилася на "щось", чи я чогось не розумію? Тому не хочу сказати, що в захваті від цієї ідеї, абсолютно не в захваті. Але, думаю, що тут, принаймні, дискусію треба вести. А те, що зробили однакові всім виплати незалежно від того, яка за рахунком дитина, то це теж непогано. Дитинка народилася, ви хочете сказати, що вона все зносила? І ліжко залишилося, і візочок залишився і костюмчики, шапочки - і другій дитині можна не купляти. Ми бідна країна, давайте з цього виходити, ми не можемо забезпечити те, що має і може забезпечувати, скажімо, Швеція або Швейцарія. З цим треба рахуватися. Мені не подобається абсолютно інше, я не бачу намагань взяти гроші з багатих.

- Скажіть, будь ласка, що вам сподобалося у документі?

- Сподобалося? Якій людині може сподобатися, коли забирають гроші, ясно, що це не подобається. Але я позитивно оцінюю, що почали розв'язувати проблему пільг. Доволі рішуче почали розв'язувати. Там практично значну частину пільг забирають у прокурорів, передбачається зменшити кількість прокурорів та узгоджувати її з чисельністю населення, тобто на певну кількість населення має бути один прокурор. Абсолютно нормальне рішення. Те ж саме і по суддях. Далі. Надання пільг з опалення та освітлення хочуть зв'язати з рівнем життя. Ну, скажіть, будь ласка, якщо людина живе, вона лікар, вона нормально заробляє, ну, чого ми їй маємо це робити? Ну, ніде цього не робиться, що за дурниці! Тим більше, ми хочемо запровадити сімейну медицину. Сімейна медицина - вона буде, хоч би що не говорили, частково платною.

- Скажіть, а як вам пропозиція втричі зменшити кількість нардепів? Сто п'ятдесят людей хочуть залишити.

- А для чого чотириста п'ятдесят? Можна абсолютно спокійно кількість народних депутатів скоротити. Мене ось що турбує: я не побачила того, що збираються проводити адміністративну реформу. І взагалі, погано побачила зв'язок між цим документом і коаліційною угодою. До чого тоді її треба було підписувати? Мені видавалося, що Програма дій уряду має виходити з коаліційної угоди, я цього не побачила, але я ж не бачила всіх документів. Проблема в тому, що якби ми бачили всі проекти документів повністю, - хоча б експертне середовище - могли б обговорити це.

- Документ не прописує пільги для учасників бойових дій, для учасників АТО?

- Про це не йдеться. Але передбачається, що людині, мобілізованій в армію, середню зарплату виплачуватимуть не з бюджету, а це має робити власник підприємства. Практично це означає поставити на коліна малий і середній бізнес, тим більше, що з бюджету платили тільки зарплату, а не соціальний внесок, а тут же й хочуть відновити соціальний внесок. Я не зовсім розумію сенс цього рішення. Так, це економія бюджетних коштів, але, як мені здалося, автори більше думають, як скоротити витрати, ніж як збільшити доходи. А пільги учасникам АТО, можливо, в бюджеті не передбачено, а можливо ми не все бачили. Важко говорити про щось, бо ми не бачимо повністю документ.

- Як ви прокоментуєте зменшення держзамовлення для вишів і норму про відпрацювання тих, хто вчився на бюджеті?

- Підтримую абсолютно. По-перше, я думаю, що не можна державне замовлення встановлювати на рівні 51 відсоток випускників шкіл. Державне замовлення має бути таким: скільки потрібно фахівців, стільки треба замовляти за державний рахунок. Якщо ми будемо більш заможними, будемо замовляти більше, а зараз немає можливості це робити. Що стосується відпрацювання, то я вважаю, що, коли ти отримав освіту за бюджетний рахунок, то маєш відпрацювати, нічого тут страшного немає.

- Ще один момент. З цього документу в мене склалося враження, що ми знімаємо питання забезпечення військових житлом.

- Мені теж так здалося. Але я знов-таки кажу: документ - це констатація того, що є. От мені видалося, що переважна більшість оцих обмежень - законодавче закріплення статус-кво. Варто позбавити державу зобов'язань, яких вона не виконує. Як не може, то хай чесно зізнається: «Я цього не виконую». Мені видається, що це чесний шлях. Держава чітко визначає свої зобов'язання. Станемо заможнішими - будемо говорити про більше. Єдине, кажу, - треба дбати не тільки про те, як, кому та скільки нарізати пирога, а про те, як його спекти.

Олена Мігачова, Київ.